

Aneta Żurek

**dyrektor Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie
nauczyciel-konsultant, specjalista w obszarze kształcenia uczniów ze specjalnymi
potrzebami edukacyjnymi**

Co z dostosowaniem wymagań? O co w tym wszystkim chodzi?

Ważne!

**Trafnie i optymalnie do potrzeb i możliwości, dostosowane wymagania to
wyrównywanie szans edukacyjnych ucznia**

Jesteśmy tuż przed planowaną zmianą w szkołach, aktualnie trwają prace nad nowymi podstawami programowymi¹. Podstawy programowe są fundamentem, na którym budujemy nowoczesny system nauczania. Określają one cele i treści nauczania dla danego przedmiotu. Zanim jednak w praktyce poznamy i zaczniemy stosować nowe podstawy programowe, polecam zastanowić się na stanie aktualnym i koniecznością dostosowania wymagań dla uczniów, którzy tego potrzebują i są uprawnieni, na mocy prawa oświatowego, do dostosowania wymagań.

Dostosowanie wymagań to bezwzględny obowiązek nauczyciela, przywilej i prawo ucznia, który bez tego dostosowania ma znacząco obniżone szanse edukacyjne. Bez dostosowania wymagań wielu uczniów zmagają się z rzeczami, aspektami, które bardzo często są poza ich zasięgiem i możliwościami. Aby zrozumieć dostosowanie wymagań, zastosować je w praktyce, tak by każdy uczeń miał na miarę możliwości wyrównane szanse edukacyjne, należy zastanowić się i odpowiedzieć na kilka ważnych kwestii:

- Co to jest wymaganie?
- Co oznacza dostosowanie wymagań?
- Na czym polega dostosowanie wymagań? Jak to zrobić w praktyce?
- Jak zrobić dostosowanie wymagań dla konkretnego ucznia?
- Na co pozwala prawo oświatowe i do czego zobowiązuje nauczyciela?

Postaram się w tej publikacji najprościej jak tylko się da, odpowiedzieć na powyższe pytania oraz wskazać, jak poradzić sobie w praktyce pracy nauczyciela z dostosowaniem wymagań, aby były one wsparciem dla ucznia, a nauczyciel mógł sobie z nimi poradzić.

Dostosowanie wymagań jest jednym z najważniejszych działań nauczyciela przedmiotu, aby wszyscy uczniowie przyswoili treści podstawy programowej, ale każdy na miarę swoich możliwości i w sposób, jaki jest dla niego optymalny.

¹ Instytut Badań Edukacyjnych, <https://ibe.edu.pl/pl/podstawy-programowe>, [dostęp 21.07.2025].

Z zapisów prawa oświatowego wynika, że:

Art. 44c.

1. Nauczyciel jest obowiązany indywidualizować pracę z uczniem na zajęciach edukacyjnych odpowiednio do potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia.
2. Nauczyciel jest obowiązany **dostosować wymagania edukacyjne**, o których mowa w art. 44b ust. 8 pkt 1. do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia, w przypadkach określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 44zb².

Są to uczniowie

- §2. Wymagania edukacyjne [...] dostosowuje się do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia:
- 1) posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia,
 - 2) posiadającego orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania,
 - 3) posiadającego opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, o specyficznych trudnościach w uczeniu się lub inną opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, wskazującą na potrzebę takiego dostosowania,
 - 4) nieposiadającego orzeczenia lub opinii wymienionych w pkt 1–3, który jest objęty pomocą psychologiczno-pedagogiczną w szkole,
 - 5) posiadającego opinię lekarza o ograniczonych możliwościach wykonywania przez ucznia określonych ćwiczeń fizycznych na zajęciach wychowania fizycznego.

² Ustawa o systemie oświaty.

O czym mówimy? Co to jest wymaganie?

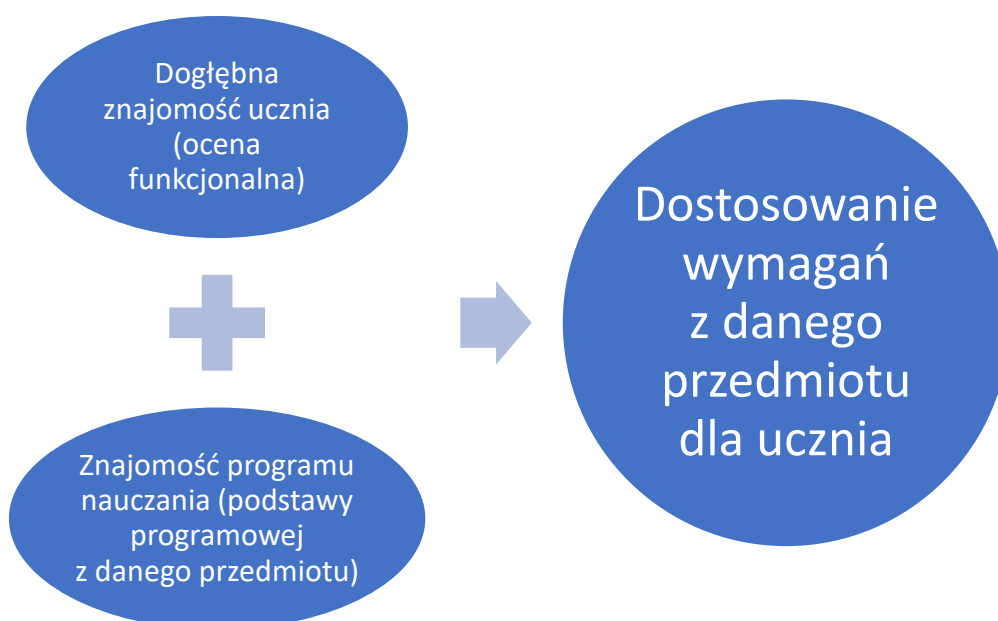
Art. 44b ust. 8

Nauczyciele na początku każdego roku szkolnego informują uczniów oraz ich rodziców [...] o:

- **wymaganiach edukacyjnych** niezbędnych do otrzymania przez ucznia poszczególnych śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych, wynikających z realizowanego przez siebie programu nauczania,
- sposobach sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów,
- warunkach i trybie otrzymania wyższej niż przewidywana rocznej oceny klasyfikacyjnej z zajęć edukacyjnych.

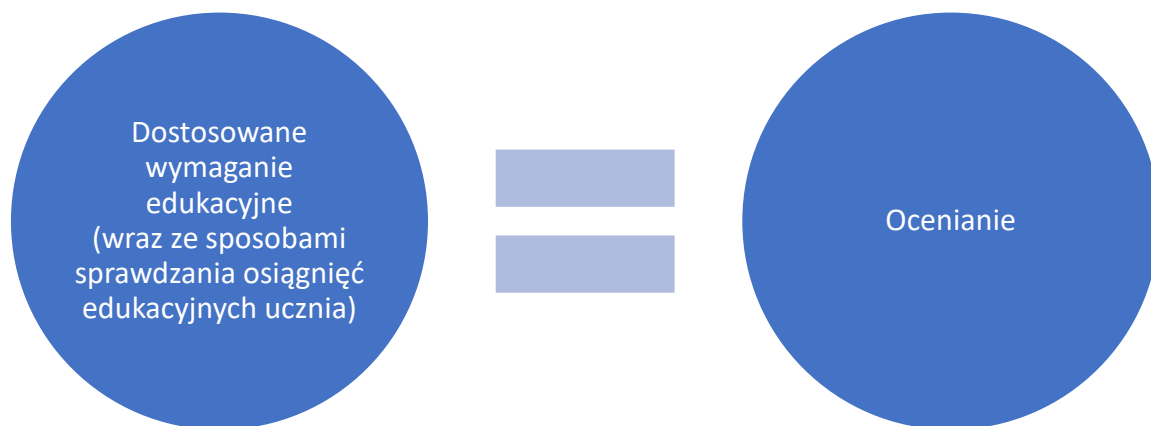
Wymagania edukacyjne są formułowane w oparciu o realizowany program nauczania, **oznaczają oczekiwane przez nauczyciela osiągnięcia ucznia.**

Dostosowanie wymagań to bardzo twórczy, wnikliwy proces przeprowadzony przez nauczyciela danego przedmiotu wraz z nauczycielem współorganizującym edukację uczniów z niepełnosprawnością (jeśli taki jest na danych zajęciach), który wymaga wiedzy i znajomości dwóch kluczowych elementów:

Z dostosowaniem wymagań wiąże się **dostosowanie sposobów sprawdzania osiągnięć edukacyjnych** uczniów. Te dwa kluczowe elementy indywidualizacji procesu nauczania sprawiają, że każdy uczeń będzie mógł realizować edukację na miarę swoich potrzeb i możliwości.

Odpowiednio dostosowane wymagania dla poszczególnych śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych, wskazują jednocześnie na cały proces oceniania, który odnosi się do danych wymagań edukacyjnych spełnionych przez ucznia na poszczególne oceny.

Błędem jest:

- przekonanie, że każdy uczeń może spełniać wymagania edukacyjne takie same i tak samo,
- zamiast sformułowanych wymagań edukacyjnych plany wynikowe, kryteria oceniania, PSO, WSO,
- jeżeli nauczyciel nie wskazał wymagań i sposobów sprawdzania osiągnięć dla całej klasy, to nie można zrobić z nich dostosowań wymagań dla konkretnego ucznia,
- przy ustalaniu klasyfikacyjnych ocen z zachowania należy uwzględnić wpływ zaburzenia na zachowanie ucznia (nie można karać ucznia za coś, co jest poza jego zasięgiem wpływu),
- wymagania, które nie wynikają z podstawy programowej i programu nauczania,
- sformułowanie ogólnych wymagań edukacyjnych w statucie,
- uzasadnienie ocen bez odwołania się do wymagań,
- uznanie za dostosowanie wymagań sposobów dostosowania wymagań, np. dla danej niepełnosprawności i zamieszczenie ich w Indywidualnym programie edukacyjno-terapeutycznym jako dostosowanie wymagań dla ucznia.

Od czego zacząć dostosowanie wymagań?

- Bezwzględne, wnikliwe, systematyczne poznanie ucznia (ocena funkcjonalna), jego mocnych stron, możliwości, predyspozycji, czynników utrudniających funkcjonowanie (wraz z analizą diagnozy klinicznej ucznia),
- Dokładne przeanalizowanie programu nauczania (podstawy programowej) pod kątem realizacji danych treści, zakresów tematycznych przez konkretnego ucznia,
- Poszukiwanie różnorodnych, aktywizujących, alternatywnych sposobów metod, form realizacji danego zakresu tematycznego przez uczniów (różnorodne sposoby, metody i formy realizacji – Uniwersal Design Learning)³,

³ <https://ibe.edu.pl/pl/aktualnosci-szkola-dostepna/2382-projektowanie-uniwersalne-w-edukacji-udl-jak-przygotowywac-materialy-zgodnie-z-zasadami-dostepnosci>.

- Wybór konkretnych sposobów, metod, form dla danego ucznia, przypisanie ich do konkretnych wymagań i ostateczne sformułowanie dostosowanego wymagania dla ucznia (na zasadzie „dla każdego coś innego”),
- Bieżące, stałe monitorowanie spełniania wymagań przez ucznia, ewentualne modyfikowanie sposobów i form ich dostosowania, na zasadzie „nauczyciel dla ucznia, a nie uczeń dla nauczyciela”.

Powszechnie uważa się, że dostosowanie wymagań to trudne, żmudne zdanie, w którym nie do końca wiadomo o co chodzi. Uważam, że właściwe wnikliwe poznanie ucznia wraz z dobrą analizą programu nauczania przedmiotu daje nam podstawę do prawidłowego dostosowania wymagań, bez którego, jakiegokolwiek inne wsparcie ucznia traci sens. Tak naprawdę, rzetelny proces dostosowania wymagań pozwala nauczycielowi na płynne, elastyczne reagowanie na potrzeby ucznia, daje mu moc i wskazówki do codziennej pracy z uczniami. Jak realizować program nauczania bez dokładnego poznania ucznia? Nie budować wymagań, które byłyby dobre dla każdego ucznia w klasie, gdyż każdy z nich jest wielką indywidualnością i potrzebuje czegoś innego w danym momencie.

Życzę Państwu wiary, siły, optymizmu, że się da, że warto, i że to bardzo słuszny kierunek.

Dziękuję!

Aneta Żurek

